

УДК 373.016:811.111

О. Є. Юніна

**КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА ПРОЦЕСУ
НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ
ШКОЛАХ УКРАЇНИ**

Сьогодні компетентнісний підхід до вивчення іноземних мов розглядається як спосіб організації навчально-пізнавальної діяльності учнів, що забезпечує засвоєння ними змісту навчання і досягнення цілей навчання при розв'язанні певних проблемних завдань. Компетентний спеціаліст, компетентна людина – гідна перспектива для суспільства, що успішно розвивається. Тому, компетентність можна виразити у вигляді суми наступних доданків-складових: мобільність знань, гнучкість методу та критичність мислення.

Компетентнісний підхід вимагає від педагога чіткого розуміння того, які універсальні (ключові) і спеціальні (кваліфікаційні) якості особистості необхідні випускнику загальноосвітньої школи в його подальшій професійній діяльності. Це, у свою чергу, передбачає вміння педагога складати орієнтовну основу діяльності – сукупність відомостей про діяльність, яка включає опис предмета, засобів, цілей, продуктів і результатів діяльності.

Відповідно до концепції модернізації української освіти опитування комунікативного навчання іноземної мови набувають особливого значення, тому що комунікативна компетенція виступає як інтегративна, орієнтована на досягнення практичного результату в оволодінні іноземною мовою, а також на освіту, виховання і розвиток особистості школяра. Це й становить актуальність даного дослідження.

Вивчення наукової літератури показує, що теорій і варіантів про склад комунікативної компетенції досить багато. Це дослідження вчених: І. Бім, І. Зимової, Г. Ібрагімова, А. Новікова, М. Пожарською, Р. Мильруд, С. Шишова, А. Хуторського. Пошуки виділення компонентного складу комунікативної компетенції в зарубіжній дидактиці та методиці пов'язані з іменами таких вчених, як Д. Хаймз, А. Холлідей, Ван Ек і др. Д. Хаймз об'єднував поняттям «комунікативна компетенція» соціально-лінгвістичну (правила діалектної мови), граматичну компетенцію (правила мови), стратегічну (правила підтримки контакту зі співрозмовником) та дискурсивну (правила побудови сенсу висловленого) [1, с. 271].

Мета дослідження – розглянути роль формування комунікативної компетентності учнів на уроках іноземної мови.

Комунікативна компетентність учня характеризується цілою низкою здібностей, що виявляються у швидкості, глибині та міцності оволодіння засобами і прийомами діяльності, такими як: умінням

слухати, сприймати і відтворювати інформацію; вести діалог; брати участь у дискусіях; вести переговори; уміння переконувати і відстоювати свою точку зору, тобто спілкуватися.

Моделювання проблемних ситуацій, постійна організація пізнавальної діяльності учнів забезпечує на уроці інтерактивне спілкування, що передбачає обмін ідеями, думками умінням мислити критично і творчо.

Компетентнісна освіта дуже суперечлива тема, яка на сьогоднішній день залишається недостатньо дослідженою. Саме поняття виникло в США в процесі вивчення досвіду роботи видатних учителів, стало результатом численних спроб проаналізувати його, розробити концептуальну основу[2].

Це пов'язано з тим, що, по-перше, школа почала катастрофічно відставати від темпу розвитку знання. Друга дуже важлива проблема, що постала перед освітою, полягає в тому, що освіта стала масовою. Для компетентнісного підходу в якості категорій, які визначають сенс виступають – «компетенція» і «компетентність» у різному співвідношенні один з одним.

Компетенція – це сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), які є заданими до відповідного кола предметів і процесів та необхідними для якісної продуктивної дії по відношенню до них.

Компетентність – це володіння людиною відповідною компетенцією, що містить її особистісне ставлення до предмета діяльності.

Формування комунікативної компетенції виступає в якості ведучої і при навчанні іноземних мов, оскільки вона найбільш точно відображає предметну область «Іноземна мова».

Мова є найважливішим засобом спілкування, без якого неможливе існування і розвиток суспільства. Сучасні зміни в суспільних відносинах та засоби комунікації вимагають підвищення комунікативної компетенції школярів, вдосконалення їх філологічної підготовки. Все це підвищує статус предмета «Іноземна мова» як загальноосвітньої навчальної дисципліни. Згідно з Державним стандартом основним призначенням предмета «Іноземна мова» є формування мовленнєвої компетентності шляхом формування та удосконалення вмінь і навичок в усіх видах мовленнєвої діяльності, а також готовності розв'язувати проблеми особистісного і суспільного характеру [3].

Успіх будь-якої діяльності залежить від того, відзначає К. Левітан, чи володіє її суб'єкт комунікативною компетентністю, яка включає, на його думку, здатність слухати і почути, дивитися і побачити, читати і вчитувати і у всіх випадках адекватно зрозуміти текст [4, с. 89].

Деякі науковці визначають комунікативну компетентність як оволодіння складними комунікативними навичками і вміннями, формування адекватних умінь у нових соціальних структурах, знання

культурних норм і обмежень у спілкуванні, знання звичаїв, традицій, дотримання пристойності, вихованість; орієнтацію в комунікативних засобах, притаманних національному, становому менталітету, освоєння рольового репертуару в рамках даної професії [5, с. 96].

Як бачимо, вчені включають до складу комунікативної компетенції деяку сукупність знань і умінь, що забезпечують ефективне протікання комунікативного процесу.

Слід сказати, що зміна освітньої парадигми зі знанням на компетентнісний підхід спонукала багатьох дослідників до пошуків реалізації цієї проблеми в рамках конкретних предметних областей, як в Україні, так і за кордоном. Мова йде не тільки про розуміння цього феномену, а й про його компонентний склад.

В дослідженнях останніх років багато методистів (П. Бех, Н. Бібік, О. Бігич, І. Воробйова та ін) пропонують привести перелік компонентів предметного змісту іншомовної комунікативної компетенції у відповідність із загальноєвропейськими компетенціями. Вирішення цього питання видається нам важливим у зв'язку з Болонською угодою, яку підписала і Україна. Таким чином, пропонована на сьогоднішній день структура комунікативної компетенції не є вичерпною, і потребує доопрацювання і уточнення.

Розглянемо компонентний склад комунікативної компетенції більш докладно. Під лінгвістичною (мовною) компетенцією розуміється здатність конструювати граматично правильні форми та синтаксичні побудови, а також розуміти смислові відрізки в мові, організовані відповідно до існуючих норм іноземної мови, і використовувати їх у тому призначенні, в якому вони вживаються носіями мови в ізольованій позиції. Лінгвістична компетенція є основним компонентом комунікативної компетенції. Без знання слів і правил утворення граматичних форм, структурування осмислених фраз неможлива ніяка вербальна комунікація.

Соціолінгвістична компетенція полягає в умінні вибрати потрібну лінгвістичну форму, спосіб вираження, у залежності від умов комунікативного акту: ситуації, комунікативної мети і наміри мовця, соціальної і функціональної ролі комунікантів, взаємовідносин між ними.

Під дискурсивною компетенцією розуміється здатність використовувати певну стратегію для конструювання та інтерпретації тексту. У складі дискурсивної компетенції розглядається специфікація письмових та усних типів текстів і тактик мовної поведінки.

Соціокультурна компетенція передбачає знайомство з національно-культурною специфікою мовленнєвої поведінки носіїв мови, з тими елементами соціокультурного контексту, які релевантні для проходження і сприйняття мовлення з точки зору носіїв мови: звичаї, правила, норми, соціальні умовності, ритуали, країнознавчі знання.

Соціальна компетенція проявляється у бажанні та вмінні вступати в комунікативний контакт з іншими людьми. Бажання вступити в контакт

обумовлюється наявністю потреб, мотивів, визначеного ставлення до майбутніх партнерів по комунікації, а також власною самооцінкою. Уміння ж вступати в комунікативний контакт вимагає від людини здатності орієнтуватися в соціальній ситуації і керувати нею.

Стратегічна (компенсаторна та навчально-пізнавальна) компетенція дозволяє компенсувати недостатність знання мови особливими засобами, а також мовного і соціального досвіду спілкування в іншомовному середовищі.

Уваги заслуговує діяльнісна форма представлення комунікативної компетенції А. Хуторського. Вчений підкреслює, «щоб перейти до навчання, необхідно задати компетенції в діяльній формі. У цьому випадку сама назва компетенції буде визначати суть відповідного методу навчання». Автор наводить такі приклади формулювань комунікативної компетенції в діяльній формі:

- вміти представити себе усно і письмово, написати анкету, заяву, резюме, лист, привітання;
- вміти представляти свій клас, школу, країну в ситуаціях міжкультурного спілкування, в режимі діалогу культур, використовувати для цього знання іноземної мови;
- володіти способами взаємодії з оточуючими і віддаленими людьми і подіями; виступати з усним повідомленням, вміти поставити запитання, коректно вести навчальний діалог;
- володіти різними видами мовленнєвої діяльності (монолог, діалог, читання, письмо), лінгвістичною і мовною компетенціями;
- володіти способами спільної діяльності в групі, прийомами дій в ситуаціях спілкування; вміннями шукати і знаходити компроміси; дати позитивні навички спілкування в полікультурному, поліетнічному і багатоконфесійному суспільстві, які засновані на знанні історичних коренів та традицій різних національних спільнот і соціальних груп [6].

Таким чином, можна зробити висновок, що більшість учених під компетентністю людини розуміють певним чином структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і стосунків, які набуваються у процесі навчання. Вищезазначені складові комунікативної компетентності становлять комунікативний потенціал особистості, який визначає успішність її спілкування в різних сферах життєдіяльності.

Вміти аналізувати, порівнювати, виділяти основне, давати адекватну самооцінку, бути відповідальним, самостійним, вміти творити і співпрацювати, працювати без постійного керівництва, проявляти ініціативу, помічати проблеми і шукати шляхи їх вирішення на основі здорових міркувань – це ключові компетентності, які можна виділити в сучасному суспільстві. Те, з чим дитині потрібно увійти в цей світ.

Подальше «життя» підходу залежить тільки вже від самих вчителів, від їх готовності прийняти і реалізувати його.

Список використаної літератури

1. Hymes D. On Communicative Competence/ D. Hymes; in J. B. Pride and J. Holmes (eds.). – New York : Harmondsworth: Penguin, 1972. – P. 269 – 293. 2. Nutmacher W. Key competencies for Europe [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2sql/content_storage_01/0000019b/80/16/93/92.pdf. 3. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/>. 4. Левітан К. М. Про зміст поняття «комунікативна компетентність». Переклад і міжкультурна комунікація / К. М. Левітан. Єкатеринбург : Видавництво АБМ, 2001. вип. 2. – С. 89 – 90. 5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : «К.І.С.», 2004. – 112 с. 6. Хуторський А. В. Технологія проектування ключових і предметних компетенцій / А. В. Хуторський // Інтернет-журнал «Ейдос». – 2005. – 12 грудня. – Режим доступу: <http://www.eidos.ru/journal/2005/1212.htm>.]

Юніна О. Є. Компетентісний підхід як основа процесу навчання іноземних мов у загальноосвітніх школах України

У статті розкрито зміст понять «компетентність», «компетенція» і «компетентнісний підхід» у контексті процесу навчання іноземних мов. Розглянуто традиційні цілі навчання іноземних мов у зв'язку із сучасним компетентнісним підходом, а також ведучу роль формування комунікативної компетенції при навчанні іноземних мов, оскільки вона найбільш точно відображає предметну область «Іноземна мова». Мова є найважливішим засобом спілкування, без якого неможливе існування і розвиток суспільства. Зміни, які відбуваються сьогодні в суспільних відносинах та засоби комунікації вимагають підвищення комунікативної компетенції школярів, вдосконалення їх філологічної підготовки. Все це підвищує статус предмета «Іноземна мова» як загальноосвітньої навчальної дисципліни. Комунікативна компетентність учня характеризується цілою низкою здібностей, що виявляються у швидкості, глибині та міцності оволодіння засобами і прийомами діяльності, такими як: умінням слухати, сприймати і відтворювати інформацію; вести діалог; брати участь у дискусіях; вести переговори; уміння переконувати і відстоювати свою точку зору, тобто спілкуватися.

Ключові слова: компетентність, компетенція, компетентнісний підхід, іноземна мова.

Юнина О. Е. Компетентностный подход как основа процесса обучения иностранным языкам в общеобразовательных школах Украины

В статье раскрыто содержание понятий «компетентность», «компетенция» и «компетентностный подход» в контексте процесса обучения иностранным языкам. Рассмотрены традиционные цели

обучения иностранным языкам в связи с современным компетентностным подходом, а также ведущая роль формирования коммуникативной компетенции при обучении иностранным языкам, поскольку она наиболее точно отражает предметную область «Иностранный язык». Язык является важнейшим средством общения, без которого невозможно существование и развитие человеческого общества. Изменения, которые сегодня происходят в общественных отношениях и средства коммуникации требуют повышения коммуникативной компетенции школьников, совершенствования их филологической подготовки. Все это повышает статус предмета «Иностранный язык» как общеобразовательной учебной дисциплины. Коммуникативная компетентность ученика характеризуется целым рядом способностей, которые проявляются в скорости, глубине и прочности овладения средствами и приемами деятельности, такими как: умением слушать, воспринимать и воспроизводить информацию; вести диалог; участвовать в дискуссиях; вести переговоры; умение убеждать и отстаивать свою точку зрения, то есть общаться.

Ключевые слова: компетентность, компетенция, компетентностный подход, иностранный язык.

Yunina O. E. Competence approach as a basis of the process of teaching foreign languages in secondary schools in Ukraine

The article reveals the content of the concepts "competence", and "competent approach" in the context of the process of teaching foreign languages. The traditional objectives of teaching foreign languages in connection with the modern competence approach are considered, as well as the leading role in the formation of the communicative competence of foreign language teaching, since it reflects the subject area of "Foreign Language" most accurately. Language is the most important means of communication, which is essential for the existence and development of a human society. Today public relations are changing, means of communication require to increase the communicative competence of students, improving their philological training. This raises the status of the subject "Foreign Language" as a general educational subject. Communicative competence is characterized by a range of student's abilities that are manifested in the speed, depth and strength of mastering means and methods of activities, such as: the ability to listen, accept and reproduce the information; to have a dialogue; participate in discussions; negotiate; ability to persuade the interlocutor and defend your point of view, that is to communicate.

Changes in educational paradigm from knowledge to competency approach prompted many researchers to seek the realization of this problem within specific subject areas (mother tongue, mathematics, physics, biology, foreign language, etc.) both in Ukraine and abroad. We do not speak just about understanding this phenomenon, but about its component composition.

The key competencies that can be identified in modern society are the following: to be able to analyze, compare, provide basic and adequate self-esteem, to be responsible, independent, able to create and collaborate, work without constant guidance, take the initiative, notice the problem and seek solutions based on sound reasoning.

Key words: competence, competent approach, foreign language.

Стаття надійшла до редакції 16.09.2015 р.

Прийнято до друку 30.10.2015 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Ваховський Л. Ц.